

N:o 12.

Ank. till Riksd. Kansli den 12 Maj 1877, kl. 12 midd.

Första Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 4, angående åtskilliga folkskoleväsendet rörande frågor.

Uti motion N:o 6 har Herr *P. Nilsson* hemställt:

»att till 6 § i folkskolestadgan lägges ett 3:dje moment af detta innehåll:

»Tiden för skolläraernes af- och tillträde till folkskolan bestämmes till den 1 Maj».

Uti underdånig skrifvelse (N:o 72) af den 14 Maj 1876 har Riksdagen anhållit, »det måtte vederbörlig föreskrift utfärdas derom, att till- och afträdestiden för lärare- och lärarinnetjenster, så väl vid folkskola som småskola, äfven der organistbefattning med nämnda tjenster är för- enad, blefve kalenderårets början».

Enligt Justitie ombudsmannens sista embetsberättelse hade nämnda skrifvelse den 2 Juni 1876 blifvit remitterad till domkapitlen och öfverstyrelsen för Stockholms folkskolor; men alla infordrade utlåtanden ännu icke inkommit.

Vid berörda förhållande anser Utskottet sig böra hemställa,

1:o)

att Herr Nilssons ofvan nämnda förslag icke för det närvarande må till någon Riksdagens åtgärd för- anleda.

Uti nämnda motion har Herr Nilsson vidare väckt fråga derom, att

ett belopp af 100 kronor måtte bestämmas såsom ersättning åt folkskolelärare i stället för sommarbete och vinterfoder till en ko.

4 § 2 mom. af folkskolestadgan innefattar, att åt skollärare skall »anskaffas sommarbete och vinterfoder för en ko, eller ock, der lokala eller andra förhållanden sådant förhindra, minst värdet af fem tunnor spanmål af förenämnda * sädesslag i ersättning lemnas».

I anledning af inom Medkammaren väckt motion, angående bestämmande af 150 kronor att utgå till skollärare i stället för sommarbete och vinterfoder för en ko, har Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskott uti betänkande N:o 5 (Samlingen N:o 13) tillstyrkt den ändring af senare delen uti § 4 mom. 2 i folkskolestadgan, »att församling egde att åt folkskoleläraren anskaffa sommarbete och vinterfoder för en ko, eller ock, der församlingen funne lokala eller andra förhållanden sådant förhindra, utgifva lösen efter årets markegångspris i länet för tjugufyra centner hårdvalls- eller åkerhö samt tjugu centner halm».

De till stöd för en dylik förändring anförda skäl synas särdeles beaktansvärda, och derest Andra Kammaren bifallit sist nämnda hemställan, torde Första Kammaren hafva bort tillstyrkas att deruti instämma. Nu hafva emellertid flerfaldiga väckta förslag till ändring af nuvarande stadganden om ersättning för koföda blifvit afslagna af Andra Kammaren, den 14 sistlidne Mars, samt dess Tillfälliga Utskotts berörda betänkande icke tillvunnit sig bifall af mer än 43 röster emot 93, som afgifvits för afslag utaf detsamma.

Med afseende härå, och då Utskottet icke anser lämpligt att för hela riket, i hvars olika delar värdet af foder och bete är så skiljaktigt, bestämma den af Herr Nilsson föreslagna ersättning i penningar därför, samt Utskottet för ersättningen i säd icke funnit någon lämpligare än i hö, hvilken åter blifvit af Medkammaren förkastad, finner Utskottet sig böra vördsamt hemställa,

2:o)

att Herr Nilssons sist nämnda förslag för det nuvarande icke må till någon Riksdagens vidare åtgärd föranleda.

Herr Ekman, Johan Jakob, har uti en till Utskottet hänvisad motion, N:o 15, fästat uppmärksamheten på den ställning, uti hvilken lärare och

* Ut i § 4, 1 mom. nämnes hälften råg och hälften i det eller de andra sädesslag, deruti kronotonden inom orten utgår.

lärarinnor uti småskolorna sig befinna. Sålunda anför han, bland annat, att dessa icke voro likställda med lärare i folkskolan, hvilka erhålla lönetillskott af 2 tunnor spanmål för hvarje månad utöfver 8, som deras årliga tjenstgöring fortfar; att detta innebure en orättvisa, helst »småskolelärarens arbete, såsom grundläggande för hela den följande undervisningen, otvifvelaktigt vore af samma betydelse som lärarens i den egentliga folkskolan»; att det vore mera tålmodspröfvande och ansträngande, emedan det har till föremål de första nybörjarnes undervisning»; att »småskolans lärare oftast måste läsa i ambulatoriska skolor och sålunda voro underkastade alla de med dylika skolor följande besvärligheter och sakna en stadigvarande bostad»; att de icke åtnjuta förmånen af pension på gamla dagar»; att församlingarne emellertid i allmänhet icke tvekat att, oaktadt den ringa lönen, taga småskolelärarens tid och krafter till det yttersta i anspråk, hvilket framginge af siffror, hemtade från förhållandet inom Göteborgs och Bohus län; att inom detta län funnes 327 småskolor, af hvilka undervisningstiden vore

uti 76	34 à 38 veckor
uti 151	39 à 46 «

och i medeltal emellan 39 och 40 veckor; att »de flesta småskolorna i vårt land skötas af qvinnor, hvilkas fysiska kraft, enligt regel, är svagare än mannens»; att »också hafva, enligt hvad af sakkunniga personer blifvit intygadt, de sorgliga följderna af en dylik öfveransträngning icke uteblifvit, i det en ganska betydande procent af småskolans lärarinnor måst på grund af sjuklighet i förtid lemna skolan och flera alldeles dukat under för de ansträngningar, som de måst underkasta sig»; samt att »önskligt vore därför, att ett maximum af undervisningstid vore i lag fastställt, hvarutöfver ingen småskolelärarinna eller lärare skulle kunna åläggas att tjenstgöra.

På grund af dessa jemte andra skäl, har Herr Ekman föreslagit:

»att Riksdagen måtte besluta, att småskolans lärare och lärarinnor äfvensom biträdande lärare och lärarinnor vid folksskolor, erhålla särskild ersättning för den tid utöfver åtta månader af året, som de i skolan tjenstgöra, och att denna ersättning utgår med så stort belopp, som, i förhållande till den längre eller kortare tid som undervisningen fortgår öfver åtta månader, motsvarar den till dessa lärare och lärarinnor utgående lön, för hvilken lemnas tillskott af statsmedel.»

Till Utskottet har sedermera äfven blifvit för vidare utredning hänvisadt ett af Andra Kammaren den 12 sistlidne April fattadt beslut:

att Riksdagen ville i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes bereda sådan ändring af gällande föreskrifter i fråga om folk- och småskolelärares aflöning, att för lärare eller lärarinna vid folk- och småskola äfvensom biträdande lärare eller lärarinna vid folkskola, till hvilkens aflönande statsbidrag utgår, och hvilkens tjenstgöring, så vidt denna angår i skolåldern varande barn, fortgår utöfver åtta månader af året, lönen för hvarje öfverskjutande månad skall ökas med en åttendedel af det belopp, hvartill lärarens eller lärarinnans årliga minimilön beräknas, deri husrum, bränsle och kofoder icke inberäknade.

Utskottet har ansett sig böra uti ett sammanhang behandla Medkammarens nämnda beslut och Herr Ekmans omförmälda motion, enär de båda angå lärare och lärarinnor uti *småskolor*. En ringa löneförbättring torde nu väl komma några af dessa till del genom Riksdagens nyligen fattade beslut att öka bidraget af statsmedel från 100 till 125 kronor, när skoldistriktet ökar aflöningen med lika belopp, samt med vissa andra vilkor. Men Utskottet, hufvudsakligen instämmande uti hvad derom af Herr Ekman blifvit anfördt, anser dock åtskilliga förbättringar i *småskolans* lärares ställning vara önskvärda. Deribland framstår främst nödvändigheten att begränsa deras undervisningsskyldighet och tiden för den dagliga undervisningen i småskolan: en åtgärd, som är af stor vigt för bevarande af både deras och lärjungarnes helse. Uti *folkskolan* kan undervisningsskyldigheten under åtta månader eller två hundra arbetsdagar för det närvarande antagas till högst 6 timmar dagligen, d. v. s. 1,200 timmar för året. Undervisningsskyldigheten uti *småskolan* torde icke böra vara högre för den fasta lön lärare eller lärarinna uppbär. En stor frihet torde visserligen, med afseende å de skiljaktiga förhållandena i olika orter, alltid böra lemnas åt skolstyrelserna vid bestämmande af huru denna undervisningsskyldighet skall fördelas. Dock torde denna frihet böra begränsas så: att hvarje lärare vore berättigad till omkring 2 månaders fullkomlig ledighet; att, då uti folkskolan för hvarje barn dagligen tiden för läsning eller annan *stillasittande* öfning icke torde böra blifva längre än sex tim-

mar, denna tid torde för småskolans i allmänhet yngre barn böra bestämmas till 5 timmar, allt med 10 minuters ledighet utom hus för ventilation af lokalen emellan hvarje timme, hvilket noggrant bör iakttagas och särdeles vid den ambulatoriska undervisningen, för hvilken vanligen trånga och låga läsrum begagnas.

Utskottet tror ock, för sin del, att det vore vida lämpligare att bestämma nu ifrågavarande lönetillskott i förhållande till antalet af arbetstimmar än efter månader. Så till exempel, om aflöningen är 300 kronor för 1,200 timmar årligen, kunde det stadgas, att för 150 timmar mer skulle den ökas med $\frac{1}{8}$ eller för 100 timmar mer med $\frac{1}{12}$ o. s. v.

Hvad åter *folkskolan* beträffar, anser Utskottet förändring uti det nuvarande nyligen förbättrade aflöningssättet icke vara af behovet så mycket påkallad; men att, om en sådan skall ske, äfven der ersättningen hellre bör utgå efter timtal än efter månad, på det större frihet vid öfverenskommelser emellan skolstyrelse och lärare må förefinnas.

Emellertid och med afseende derå: *att* i Andra Kammarens beslut *folkskolan* sammanbundits med *småskolan*; *att* för denna sist nämnda påkallas snar hjälp; samt *att* Andra Kammarens beslut i afseende å småskolan väsentligen går i en riktning som Utskottet gillar, och något resultat annorlunda icke vid denna riksdag kan vinnas, har Utskottet, efter att dervid hafva framställt dessa sina erinringar, funnit sig böra vördsam tillstyrka

3:o)

Första Kammararen att instämma uti Medkammarens ofvan stående beslut.

Stockholm den 12 Maj 1877.

På Utskottets vägnar:

N. S. v. KOCH.